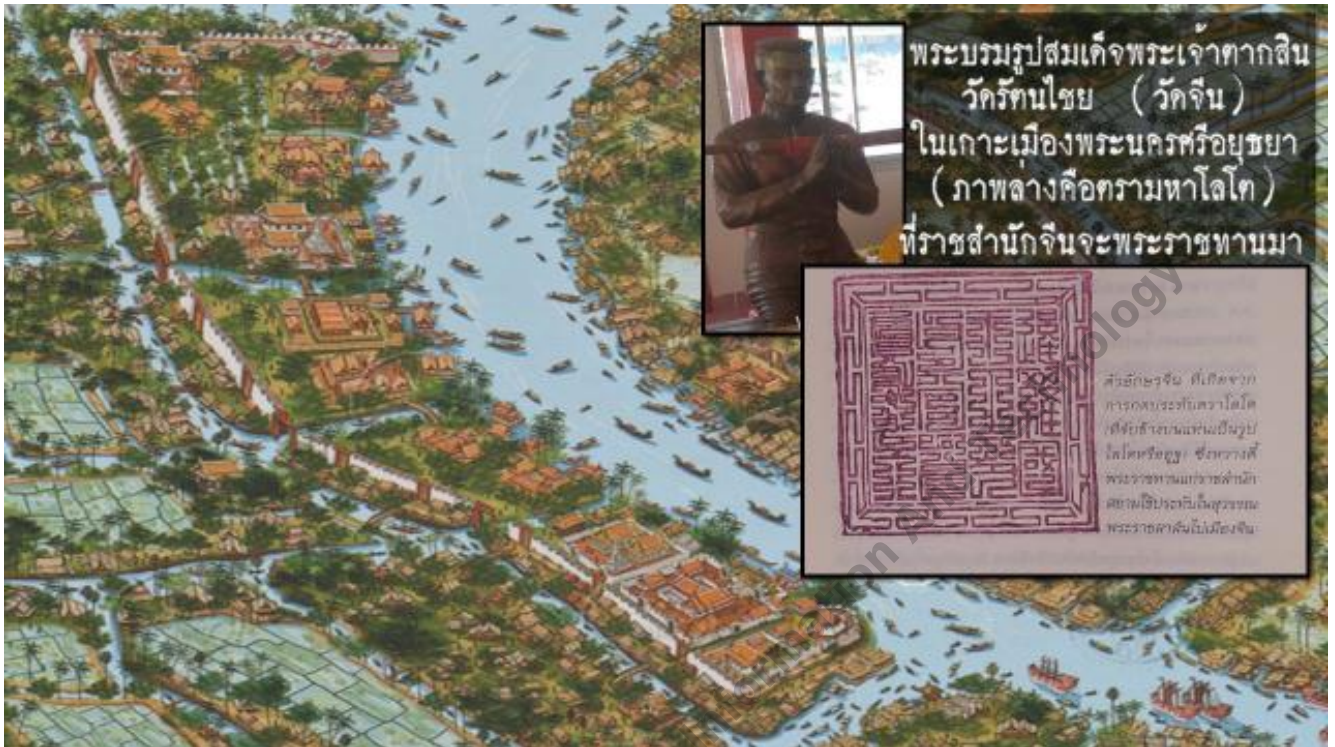

เรื่อง หลักฐานยืนยันจากราชสำนักจีน สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ไม่เคยกู้หรือเบี้ยวหนี้จีน

รายละเอียด

“สมเด็จพระเจ้าตากสินไม่ได้ทรงกู้เงิน 60,000 ตำลึง จากประเทศจีน” ที่ถูกอ้างว่าเป็นเหตุผลหนึ่งที่ใช้ในการปลัดแผ่นดิน โดยการประหารสมเด็จพระเจ้าตากจริง หรือมีตัวแทนก็ตามแต่ โดยเหตุผลของผม มีดังนี้

ก. การที่อ้างว่าหากปลัดแผ่นดินเปลี่ยนราชวงศ์แล้วก็ให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากพระเจ้าตากสามารถปฏิเสธความรับผิดชอบต่อหนี้ 60,000 ตำลึง แต่จากหนังสือหมิงสี่ลู่-ซิงสี่ลู่ (9) บรรยายว่า การเมืองสยามในบันทึกเรื่องจริงแห่งราชวงศ์ชิง แม้เมื่อเปรียบเทียบระหว่างจดหมายเหตุราชวงศ์หมิงกับซิงสี่ลู่แล้วพบว่า จดหมายเหตุฉบับหลังจะมีคุณูปการต่อการศึกษาประวัติศาสตร์การเมืองสยามไม่มากนัก เพราะเนื้อหาส่วนใหญ่ในซิงสี่ลู่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างสยามกับจีน อย่างไรก็ตาม เอกสารฉบับดังกล่าวนี้กลับมีความสำคัญอย่างมากในการศึกษาการเมืองในรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและต้นรัชกาลที่ 1 ซึ่งเป็น ยุคที่เป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อของการเมืองสยาม ทั้งนี้เพราะซิงสี่ลู่เป็นเอกสารเพียงไม่กี่ฉบับที่ช่วยอธิบายเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองภายหลังการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยาใน ค.ศ. 1767/พ.ศ.2310 ที่สิ้นสุดลงด้วยการสงครามที่เมืองพุทไธมาศหรือฮาเตียน (Ha-tien) และอุดมคัมไชยใน ค.ศ. 1771/พ.ศ. 2314 ในขณะที่ซิงสี่ลู่ยังให้ข้อมูลที่สนใจบางประการเกี่ยวกับการขึ้นครองราชย์ของรัชกาลที่ 1 รวมทั้งความขัดแย้งระหว่างสยามกับรัฐเพื่อนบ้านอีกด้วย ความวุ่นวายทางการเมืองในต้นรัชกาลสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี การเสียกรุงศรีอยุธยาให้แก่กองทัพพม่าใน ค.ศ. 1767 พ.ศ. 2310 นับเป็นจุดเปลี่ยนที่

สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งในประวัติศาสตร์สยาม เนื่องด้วยเหตุการณ์นี้ทำให้ราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาที่มีอำนาจในดินแดนประเทศไทยมา 417 ปีล่มสลายลง แม้อต่อมาสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีจะทรงสามารถกอบกู้เอกราชจากกองทัพพม่าได้สำเร็จในปีนั้น แต่การเมืองของราชอาณาจักรใหม่ในยุคต้น กับเต็มไปด้วยความวุ่นวาย เนื่องด้วยเกิดชุมนุมน้อยใหญ่ขึ้นเป็นจำนวนมาก แต่ชุมนุมขนาดใหญ่ที่มีอำนาจทางการเมืองประกอบไปด้วยชุมนุมของเจ้าพระฝาง พระยาพิชัยโลก พระยานครศรีธรรมราช สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และชุมนุมเจ้าพิมาย ซึ่งกรมหมื่นเทพพิพิธหรือเจ้าหญิงจี่ ในชิงสี้อู่ พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ประทับอยู่ อย่างไรก็ตาม ชิงสี้อู่ได้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ในยุคนี้เพิ่มเติมอีกว่า ยังมีคู่แข่งทางการเมืองอีกสองคน ที่เป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูราชอาณาจักรใหม่ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี คือ เจ้าศรีสังข์หรือพระองค์เจ้าศรีสังข์ ซึ่งราชสำนักจีนเรียกพระนาม ของพระองค์ว่า เจ้าชื่อซาง พระโอรสในเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ กรมขุนเสนาพิทักษ์ หรือเจ้าฟ้ากุ้ง กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์กับหม่อมจันทน์ ซึ่งหลังจากกองทัพพม่าเข้าราชธานีได้สำเร็จ พระองค์ทรงหลบหนีไปอยู่ที่กรุงอุงคัมมีไชยด้วยความช่วยเหลือของบาทหลวงคณะมิสซังต่างประเทศ (Missions Etrangeres de Paris)

สมเด็จพระนารายณ์ราชา (ค.ศ. 1758-1775 พ.ศ. 2301-2318)

กษัตริย์กัมพูชาในขณะนั้น ทรงให้ความช่วยเหลือแก่เจ้านายอยุธยาผู้นี้เป็นอย่างดี เรื่องราวของเจ้าศรีสังข์นี้ไม่ปรากฏในหลักฐานประวัติศาสตร์มากนัก เอกสารที่ให้ข้อมูล เกี่ยวกับพระองค์มากที่สุดคือ จดหมายเหตุคณะมิสซังต่างประเทศที่ระบุว่า พระองค์ทรงเสด็จในคริสตศาสนา และทรงหวังที่จะเดินทางไปยังฝรั่งเศสสักครั้งหนึ่ง แม้การที่เจ้าศรีสังข์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ จะเป็นที่ยอมรับไปถึงราชสำนักจีน และทำให้พระเจ้าเจียนหลงไม่ให้เกิดการรับรองสถานภาพของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในฐานะกษัตริย์สยามพระองค์ใหม่ แต่คู่แข่งทางการเมืองที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่พระองค์มากที่สุดคือ เจ้าจ้อย หรือเจ้าช้อยในชิงสี้อู่ พระโอรสในเจ้าฟ้าอภัย พระราชนัดดาในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ซึ่งทรงหลบหนีไปประทับที่เมืองพุทไธมาศภายใต้การปกครองของมกัเทียนดูหรือม่อซือหลินในชิงสี้อู่ หรือที่ ในเอกสารสยามเรียกว่า พระยาราชาเศรษฐี และมกัเทียนดูนี่เองที่เป็น ผู้รายงานเรื่องข่าวการล่มสลายของกรุงศรีอยุธยา และให้ข่าวเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีต่อราชสำนักจีน มกัเทียนดูรายงานว่า กษัตริย์สยามพระองค์ใหม่ หรือที่ในเอกสารจีนเรียกว่า กั้นเอินชื่อ เป็นชาวจีนที่เร่ร่อนมาขอพึ่งพาพระบรมโพธิสมภารของกษัตริย์สยาม แต่เมื่อบ้านเมืองถูกกองทัพพม่าทำลายลง แทนที่จะช่วยเหลือเจ้านายเก่าฟื้นฟูบ้านเมือง กั้นเอินชื่อผู้นี้กลับมกัใหญ่ไฝสูง ตั้งตนขึ้นเป็นกษัตริย์ ทั้งๆ ที่เจ้านายกรุงศรีอยุธยาหลายพระองค์ ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ และหนึ่งในนั้นคือ เจ้าจ้อยได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองจากมกัเทียนดูนั่นเอง คำรายงานดังกล่าวนี้ทำให้เกิดผลทางการเมืองที่สำคัญสองประการ คือ ทำให้ราชสำนักจีนยกย่องมกัเทียนดูในฐานะผู้ทรงคุณธรรม ในขณะที่ตอบปฏิเสธคณะราชทูตที่ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีส่งไปยังจีนทุกครั้ง ทั้งนี้เพราะหากราชสำนักจีนยอมรับบรรณาการจากผู้ที่ไม่มิลิทธิธรรมทางการเมืองเช่นกษัตริย์

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สยามพระองค์นี้แล้ว อาจจะเป็นตัวอย่างให้แก่บรรดาผู้ที่กระตือรือร้นและบรรดาผู้ต่อต้านราชวงศ์ชิงก็เป็นได้ คำรายงานของมักเทียนดูเรื่องสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่เป็นไปในทางลบนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการแข่งขันทางการเมืองในเขตอ่าวสยาม ระหว่างทั้งสองฝ่าย ภายหลังจากที่กรุงศรีอยุธยาล่มสลายลง ในขณะเดียวกัน ความขัดแย้งระหว่างสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีกับมักเทียนดู ยังเป็นส่วนหนึ่งของการแย่งชิงผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างชาวจีนต่างกลุ่มภาษา คือ แต่จิ๋วและกวางตุ้งอีกด้วย นอกจากนี้จะมีรายงาน เรื่องสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีไปยังราชสำนักจีนแล้ว มักเทียนดูยังมักฉวยโอกาสเข้าโจมตีหัวเมืองด้านตะวันออกของสยาม

ตามที่ปรากฏ ข้อความในซิงสี่ลู่ลง วันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ. 1369/พ.ศ. 2312 ว่า "ขณะนี้มือชื่อหลินจ้า เมืองเหอเซียนเงินได้ยกไพร่พลยึดครองจันเจ้อ(จันทบุรี) พร้อมทั้งได้ร่วมกับบรรดาหัวหน้ากลุ่มต่างๆ ในสยาม เข้าโจมตีกันเอ็นชื่อ" การโจมตีในครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จไปปราบชุมนุมนครศรีธรรมราช มักเทียนดูได้ให้หลานชายพาเจ้าจู้ไป ยึดครองจันทบุรี แต่ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะกองทัพของพระยาเทพพิพิธ (ตันเถียง) สามารถยึดเมืองคืนได้สำเร็จ ดังนั้น เมื่อสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสามารถปราบปรามชุมนุมน้อยใหญ่ได้สำเร็จแล้ว ใน ค.ศ.1971/พ.ศ. 2314 จึงทรงยกกองทัพไปปราบปรามเมืองพุทไธมาศพร้อมกับกัมพูชา ในคราวเดียวกัน เพื่อกำจัดคู่แข่งทางการเมืองของพระองค์ให้หมดไป ทั้งนี้ พระองค์ทรงยกทัพเรือไปโจมตีพุทไธมาศในขณะที่ทรงมอบหมายให้พระยายมราชหรือต่อมาคือรัชกาลที่ 1 ยกกองทัพบกไปยังกัมพูชา ผลของสงครามในครั้งนี้คือ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงสามารถจับจู้และเจ้าศรีสังข์มาสำเร็จโทษ ขณะที่มักเทียนดูหลบหนีไปพึ่งบารมีของอุปราชตระกูลเหงวียน (Nguyen) ก่อนที่ใน ค.ศ. 1798 พ.ศ. 2321 มักเทียนดูแลครอบครัวจะขอเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี เมื่อเกิดความวุ่นวายทางการเมืองในเวียดนาม ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับพม่าและชาติอื่นๆ ซิงสี่ลู่ ได้บันทึกเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับชาติอื่นๆ อยู่หลายคราว ทั้งนี้รายงานที่ปรากฏในเอกสารฉบับนี้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ราชสำนักจีนได้รับจากฝ่ายสยาม หรือเป็นข่าวที่ราชสำนักจีนสืบทราบมาจากแหล่งข่าวอื่น สารระที่น่าสนใจอยู่ในสมัยกรุงธนบุรีและต้นรัตนโกสินทร์ ขณะที่สยามกำลังทำสงครามกับพม่า ซึ่งกองทัพพม่ากำลังทำสงครามอีกด้านกับกองทัพจีน ทำให้สยามพยายามเอาพระทัย หวางตี้ด้วยการเสนอตนเข้าร่วมทำสงครามกับพม่า เพราะต้องการให้ราชสำนักจีนรับรองสถานภาพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในฐานะพระเจ้ากรุงสยาม แม้จีนจะปฏิเสธข้อเสนอนี้ แต่เหตุการณ์ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อมักเทียนดู ที่พยายามเอาใจราชสำนักจีนและทำลายสิทธิธรรมในการปกครองของพระเจ้ากรุงสยามในสายตาของเจียนหลง หวางตี้ อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เสร็จศึกด้านพม่าและการปราบปรามชุมนุมใหญ่ทั้งสี่แห่งแล้ว สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงยกทัพไปปราบเมือง พุทไธมาศของมักเทียนดูต่อไป ความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับพม่ายังล่วงเลยมาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อพม่ายกทัพเข้ารุกรานสยาม สยามได้ฟ้องให้หวางตี้จีน ทรงทราบเพื่อมีพระราชวินิจฉัยดักเตือนพม่า ขณะเดียวกันเมื่อศึกใหญ่กับพม่าจบลง สยามก็หาโอกาสยกทัพไปตีพม่ากลับและถือโอกาสนี้ ขอให้พระเจ้ากรุงจีนผู้ใหญ่บังคับให้พม่าคืนเมืองมะริด ทวาย และตะนาวศรีแก่สยาม ในขณะ

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เดียวกัน พม่าเองก็ได้รายงานสถานการณ์ ดังกล่าวให้จีนทราบ แต่การกระทำของสยาม ทำให้ราชสำนักจีนตำหนิ และส่งพระราชโองการมาตักเตือน เพราะในมุมมองของจีนนั้นรัฐต่างแดนที่ล่าหลังเหล่านี้ล้วนเป็นข้าขอบขัณฑสีมา ที่จีนดูแลอย่างเสมอหน้า ความขัดแย้งถึงขั้นรบพุ่งกันนี้จึงเปรียบเสมือนเด็กทะเลาะกัน ที่ทำให้ผู้ใหญ่ต้องลงมาห้ามปรามพร้อมกับอบรมสั่งสอน ซึ่งแน่นอนว่าเป็น มุมมองและความเข้าใจของจีนเพียงฝ่ายเดียว นอกจากความสัมพันธ์หลักกับพม่าแล้ว ชิงฮือลู่ยังได้กล่าวถึงหัวเมืองเหนือ (เชียงใหม่) และเมืองชายแดนเล็ก ๆ นอกเขตสยาม อยู่บ้าง แต่เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนและกิจการภายใน ที่ไม่มีนัยในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากนัก การเมืองสยามสมัยต้นรัชกาลที่ 1 ในเอกสารชิงฮือลู่ เมื่อ รัชกาลที่ 1 ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ใน ค.ศ. 1982/พ.ศ.2325 เป็นเวลาเดียวกันกับที่เรือคณะราชทูตสยามของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แล่นกลับมาถึง พระนครพร้อมกับสิ่งของมีค่าเต็มลำเรือ เรือทูตคณะนี้เป็นผลแห่งความเพียรพยายามครั้งแล้วครั้งเล่า กว่าสิบสี่ปี ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ติดต่อยังจีน แต่ถูกจีนตอบปฏิเสธมาทุกครั้ง กระทั่งครั้งสุดท้ายใน ค.ศ. 1781/พ.ศ. 2324 จีนเพียงยอมรับสถานะกษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และยอมรับเครื่องราชบรรณาการ จากสยาม ปัญหาสำคัญที่จีนยกเป็นข้ออ้างในการไม่รับรองและไม่ติดต่อกับสยาม คือความชอบธรรมในการขึ้นเป็น กษัตริย์ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ซึ่งจีนยึดมั่นในเรื่องการสืบสายเลือดวงศ์กษัตริย์เดิมอย่าง เคร่งครัด ดังเห็น ได้จากการตำหนิสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีหลายครั้ง ที่ไม่ยอมสืบหาหรือยกอำนาจในราชวงศ์เดิมขึ้นเป็นกษัตริย์ แม้จะมีคำอธิบายจากสยามไปหลายครั้ง แต่จีนก็หาได้รับฟังไม่ กระทั่งทำให้การค้าขายกับจีนชะงักไปเกือบตลอด สมัยกรุงธนบุรี ซึ่งมีผลอย่างมากต่อ การฟื้นฟูเศรษฐกิจภายในประเทศ และอาจเป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญที่ทำให้ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงล้มเหลวในการควบคุมขุนนางและกำลังพล นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใน ปลายรัชกาล ดังนั้น เมื่อพระเจ้าเจียนหลงทรงยอมรับสถานะของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีในช่วงปีสุดท้ายของรัช กาล ภายหลังจากทรงพยายามอยู่หลายปี รัชกาลที่ 1 จึงทรงตระหนักดีว่าคงเป็นการยากที่จีนจะยอมรับการ เปลี่ยนวงศ์กษัตริย์ใหม่ของสยามอีกครั้งทั้งๆ ที่จีนเพียงยอมรับสภาพราชวงศ์กรุงธนบุรีไปไม่นาน และราชวงศ์ จักรีคงต้องใช้เวลาอีกนานนับสิบปี กว่าที่จีนจะยอมรับรองและแต่งตั้งเช่นเดียวกับที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรง เผชิญมา

พระราชสาส์นฉบับแรกของ พระองค์ที่ส่งไปเมืองจีนใน ค.ศ.1782 พ.ศ.2325 จึงระบุไว้ชัดเจนว่าพระองค์ เป็น "พระราชโอรส" ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยทรง เล่าให้ทางจีนทราบว่า "เจิ้งเจา พระบิดาประจวบ ถึงแก่พิราลัย" ส่วนพระองค์คือ "เจิ้งหัว" ผู้ได้รับการมอบหมายจากพระราชบิดาให้ปกครองดูแลอาณาประชาราษฎร์ ซึ่งชิงฮือลู่ได้บันทึกเนื้อหาของพระราชสาส์นจากสยามฉบับนี้ ผ่านรายงานของข้าหลวงมณฑลกวางตุ้ง สิ่ง ที่เป็นไปได้มาก คือ ข้าหลวงใหญ่และข้าราชการมณฑลกวางตุ้ง ได้รับสินบาทคาดสินบนจากคณะราชทูตสยาม และพ่อค้าจีนซึ่งเป็นข้ารับใช้และคุ้นเคยกับระบบราชการจีน เพราะเป็นไปได้เลยที่เจ้าพนักงาน (เชิงอรรถ พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลต่อๆ มาของราชวงศ์จักรีทรงใช้แซ่เจิ้ง แซ่เดียวกับ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โดยรัชกาลที่ 2 พ

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ระนามว่า "เจิ้งฝอ" รัชกาลที่ 3 พระนามว่า "เจิ้งฝู" รัชกาลที่ 4 พระนามว่า "เจิ้งหมิง") ท้องถิ่นของจีน จะไม่ได้ทราบความจริง เรื่องสินค้าต่างๆ โดยเฉพาะจากสยามมองว่า เกิดเหตุการณ์จริงประการใดบ้างในตอนปลายสมัยธนบุรี ความตั้งใจบิดเบือนข้อเท็จจริงนี้ เกิดขึ้นโดยไตร่ตรองอย่าง รอบคอบแล้ว เพราะหากรายงานสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นให้จีนทราบ จีนคงตำหนิติเตียนและไม่ยอมรับรองสิทธิธรรมของรัชกาลที่ 1 แน่หนอน อีกทั้งในเวลานั้นเชื้อพระวงศ์ธนบุรียังดำรงพระชนมชีพอีก หลายพระองค์* การสมอ้างว่าเป็นผู้สืบสายเลือดเดียวกัน จึงเป็นเหตุผลที่เหมาะสมที่สุดในการสานต่อความสัมพันธ์กับจีนหลังจากที่พากเพียร พยายามมายาวนาน ในพระราชสาส์นฉบับแรกที่ปรากฏในเชิงสือลู่จึงกล่าวถึงการขอรับพระราชทานตราตั้งอันใหม่แทนอันเดิมที่ได้รับมา ของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี แม้ว่ารัชกาลที่ 1 ตั้งพระทัยให้จีนเชื่อตามที่รายงานไป แต่เนื้อหาที่ปรากฏในเชิงสือลู่ได้สะท้อนให้เห็นว่าราชสำนักสยามประหม่าและกังวลอยู่ไม่น้อยเกี่ยวกับข้อมูลเท็จดังกล่าว เนื้อหาในพระราชสาส์นฉบับแรกของรัชกาลที่ 1 จึงมีลักษณะถ่อมตนและเยินยอจีนเป็นพิเศษ อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ดังความว่า "เจิ้งเจาพระบิดาประชวรถึงแก่พิราลัย ก่อนสวรรคตได้ทรงกำชับให้พระองค์เคารพเทิดทูน ราชสำนักจีน หวังได้อาศัยบุญญาธิการปกป้องคุ้มครองสืบไป" การยกย่องให้เกียรติอย่างสูงสุดแก่จีน คงสร้างความพึงพอใจให้แก่ราชสำนักจีนอยู่ไม่น้อย อีกทั้งตลอดรัชสมัย รัชกาลที่ 1 ทรงแต่ง "เซ็งอรรถ * พระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีที่ยังมีพระชนมชีพตอนผลัดเปลี่ยน รัชกาล คือ สมเด็จพระมหาอุปราชเจ้าฟ้ากรมขุนอินทรพิทักษ์ ซึ่งถูกสำเร็จโทษ ภายหลังจากที่สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีสวรรคตแล้ว) สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายทัตพงศ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายนเรนทรราชกุมาร สมเด็จพระเจ้าฟ้าชายทัตไภย สมเด็จพระเจ้าฟ้าสุพันธุวงศ์ กรมขุนกระษัตราธิบดี เป็นต้น) คณะราชทูตบรรณาการไปจิ้มก้องกรุงจีนอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นที่โปรดปรานของราชสำนักจีน แม้ต่อมาปรากฏหลักฐาน ภายหลังว่า จีน ได้ทราบความจริงที่เกิดขึ้น และได้ตำหนิกลับมาว่ามีให้กระทำเช่นนั้นอีก แต่นั่นก็ไม่ได้กระทบกระเทือนความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับจีน แต่อย่างใด ในขณะที่เดียวกันราชสำนักจีนเองก็ตั้งใจเพิกเฉยข้อเท็จจริงนี้เสีย นับเป็นกุศโลบายทางการเมืองอันแยบยล ที่ทำให้ความสัมพันธ์ กับจีนดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและราบรื่น

เอกสารจดหมายเหตุที่บันทึกว่าการไป "จิ้มก้อง" ของคณะทูตสยามครั้งนี้ต้องใช้จ่ายเงินไม่น้อยกว่า 3,900,000 ตำลึง ดังนั้นทำไมพระเจ้าตากต้องแก่งล้างบ้ำ แก่งล้างตายเพื่อหนี้หนี้เพียง 60,000 ตำลึง ยังเป็นข้อน่าสงสัยอยู่ในกรณีนี้

ดังนั้น หากสภาวะเศรษฐกิจในกรุงธนบุรีตกต่ำขนาดต้องกู้ยืมเงิน 60,000 ตำลึงจริงๆ แล้วก็ไม่ควรจะมี ความสามารถส่งเรือที่บรรทุกเครื่องราชบรรณาการ 4 ลำ และเรือสินค้าอีก 7 ลำ ไปยังเมืองจีนได้อย่างแน่นอน

เกี่ยวกับเรื่องเงินที่พระมหากษัตริย์ให้แก่ข้าราชการและทหารของพระองค์นั้น คุณหมอมวิบูล วิจิตรวาทการ (4) ได้เขียนในหนังสือแผ่นดินพระเจ้าตาก โดยอ้างถึงจดหมายของบาทหลวงในสมัยกรุงธนบุรีได้เขียนไว้เกี่ยวกับ เบี้ยหวัดเงินเดือนแก่ข้าราชการและทหาร ความว่า

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

“...เมื่อวันที่ 22 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2322 เป็นวันที่จะต้องแจกเบี้ยหวัดเงินเดือนแก่ข้าราชการและทหารที่เข้ารับราชการ พระเจ้าตากจึงได้รับสั่งให้พวกนี้เข้าไปเฝ้าและได้รับสั่งว่าพวกนี้ไม่ได้ไปการทัพมาหลายปีแล้ว เพราะฉะนั้นพวกนี้ไม่ได้ทำการใช้อาวุธอย่างใด จึงสมควรจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินเดือน [ข้อความตรงนี้ ผมว่าน่าจะผิด ที่ถูกน่าจะสมควรจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินเดือน มากกว่า - ผู้เขียน] เพราะเงินพระราชทรัพย์ที่มีอยู่ในห้องพระคลังนั้นเป็นเงินที่พระเจ้าตากได้ทรงหามาได้ด้วยทรงกระทำการดีและทรงได้มาด้วยอำนาจของพระพุทธรเจ้า ก็เมื่อพวกเข้ารับราชการไม่ยอมทำการอย่างใดที่เกี่ยวกับการของพระพุทธรเจ้าแล้ว พวกนี้ก็ไม่ควรได้รับเงินอย่างใด แต่ควรจะได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดเงินเดือน...”

จะเห็นได้ว่า พระมหากษัตริย์ในอดีตนั้นทรงมีรายได้มากกว่ารายจ่ายมากนัก แต่ก็อาจจะมีคนเถียงผมว่า ในสมัยพระเจ้าตากมีศึกสงครามเกือบตลอดรัชกาล แต่อย่าลืมว่าสงครามต่าง ๆ ส่วนใหญ่แล้วเป็นสงครามที่ทรงปราบปรามศึกต่างๆ ที่อยู่ไกลจากธนบุรี ทำให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์สามารถเข้ามาหาสินค้าได้โดยไม่เดือดร้อน

คุณปรามินทร์ เครือทอง(15) ก็มีความเห็นสอดคล้องกับผู้เขียนโดยเห็นว่า

“...เป็นที่ทราบกันดีว่ากรุงธนบุรีต้องอยู่ในภาวะสงครามอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่การทำไร่ไถนาเมื่อต้นรัชกาลก็มักประสบปัญหา...”

แต่เมื่อถึงช่วงกลางรัชกาลเป็นต้นมา รัฐบาลกรุงธนบุรีก็สามารถจัดเก็บรายได้จากส่วนต่างๆ จนสามารถตั้งตัวได้ เช่นรายได้จากหัวเมืองขึ้นที่ทรงไปปราบ และยึดทรัพย์สินมาได้ครั้งละมากๆ ยังมีรายได้จากส่วยเมืองขึ้น การค้าต่างประเทศ มีการสั่งซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์เป็นจำนวนมาก จดหมายบาทหลวงฝรั่งเศสกล่าวถึงสภาพเศรษฐกิจกรุงธนบุรี เมื่อปีจุลศักราช 1141 ตอนปลายรัชกาลว่า เวลานี้ในเมืองไทย การศึกสงครามได้สงบเงียบแล้ว พวกพม่าเข้าศึกเก่าของเราไม่ได้คิดที่จะกลับมาตีเมืองไทยอีก และเสปียงอาหารข้าวปลา นาเกลือก็จะกลับบริบูรณ์ขึ้นอีกแล้ว

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อถึงช่วงปลายรัชกาลกรุงธนบุรี การเฉลิมฉลองในงานต่างๆ มักจะจัดอย่างยิ่งใหญ่ ใช้เงินทองจำนวนมาก เช่น งานเฉลิมฉลองพระแก้วมรกตในปีจุลศักราช 1141 เป็นงานใหญ่ใช้เงินจัดงานอย่างมหาศาล หรือแม้แต่ในเดือน 10 เดือน 11 ของปีฉลู “พระราชทานเงินคนยากจนแลข้าราชการน้อยใหญ่เป็นอันมาก” ซึ่งก็สอดคล้องกับความสามารถของกรุงธนบุรีที่ได้ส่งเรือบรรทุกเครื่องราชบรรณาการถึง 4 ลำ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วใน ข้อ ค. นั่นเอง ดังนั้น รายได้ของพระเจ้าตากก็คงจะไม่ค่อยน้อยไปกว่าพระมหากษัตริย์องค์อื่นๆ ในอดีตเท่าไรนัก ความจำเป็นในการกู้ยืมเงิน 60,000 ตำลึง จึงมีความเป็นไปได้น้อยมาก

จ. การใช้แนวคิดของคนยุคปัจจุบันไปใส่ในความคิดของคนยุคกรุงธนบุรีต่างๆ ที่บริบทต่างกันอย่างสิ้นเชิง อาจทำให้เกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ เช่น

จ.1 การกู้เงินจำนวนมาก (60,000 ตำลึง) นับว่าเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งผมคิดว่าถ้าเมืองจันทน์ยังไม่ยอมรับสยามในยุคพระเจ้าตากตั้งแต่ต้นดั่งที่ผมได้วิเคราะห์ไปแล้วในข้อ ข. นั้น แล้วจะเป็นไปได้อย่างไรที่เมืองจันทน์จะให้สยามกู้

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

เงิน

จ.2 ในเอกสารเรื่องจริงอิงนิทาน พิเศษ 1, 7 ที่หลวงพ่อกษิณังดำได้เขียนไว้ นั้น ได้กล่าวถึงเงินเจ้าสัวเดินทางจากเมืองจีนเพื่อทวงเงินที่เมืองสยาม แต่สุดท้ายเรืออัปปางและถูกโจรสลัดปล้นฆ่า ผมว่าเป็นเรื่องที่จะไม่สมเหตุสมผลเท่าใดนัก เพราะว่า เป็นถึงเจ้าสัวแต่ต้องเดินทางมาทวงเงินด้วยตนเอง ทั้งที่สามารถใช้ลูกน้องคนสนิทมาทวงเงินแทนได้โดยไม่ต้องเสี่ยงต่ออันตรายจากการเดินทาง และถึงแม้ว่าเจ้าสัวเสียชีวิตก็น่าจะมีทายาทมาทวงเงินจากพระเจ้าตากต่อไปได้อยู่ดี ไม่ใช่ว่ายอมให้หนี้สูญไปอย่างนี้

จ.3 การที่เงินจะยกกองทัพมาตีกรุงสยามหากพระเจ้าตากไม่ยอมชำระหนี้เงินกู้เป็นเรื่องค่อนข้างจะเพ้อฝันมาก เพราะระยะทางจากเมืองจีนมายังกรุงสยามเป็นระยะทางเกินกว่า 1,000 กิโลเมตร และอาณาเขตทั้ง 2 อาณาจักรยังไม่ติดต่อกัน ถ้าจะรบเงินต้องยกทัพผ่านหลายเมือง เช่น ลาว พม่า เป็นต้น

ฉ. เหตุผลที่ผมมีความเห็นสอดคล้องกับเหตุผลได้จากหนังสือของคุณเตโชไชยการ ที่ไม่เห็นด้วยกับการที่พระเจ้าตากทรงกู้เงินจากจีน กล่าวคือ

ฉ.1 การทำศึกสงครามไม่ได้ใช้เงินเป็นหลัก แต่ใช้เสบียงอาหาร กำลังพล และอาวุธ เป็นหลักมากกว่า

ฉ.2 เมืองจีนในขณะนั้นกำลังเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ไม่น่าจะมีเงินให้กู้ยืมจำนวนมาก

ฉ.3 พระเจ้าตากทรงเป็นวีรกษัตริย์ที่กู้ชาติไทยจากพม่า ไม่น่าจะทรงกระทำการเปี้ยวหนี้ อันเป็นการเสียพระเกียรติอย่างยิ่งสำหรับกษัตริย์มหาราชเยี่ยงพระองค์

สรุป

จากหลักฐานที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไม่ได้ทรงกู้เงิน 60,000 ตำลึง จากเมืองจีน เพราะว่าเมืองสยามกับเมืองจีนยังไม่ได้มีความสัมพันธ์ไมตรีกันจนถึงปลายรัชกาลของพระองค์ โดยพระองค์ทรงส่งเครื่องราชบรรณาการถวายพระเจ้ากรุงจีนมากมาย 4 ลำเรือ และในยุครัตนโกสินทร์โดยเฉพาะรัชกาลที่ 1 ทรงบอกทางจีนว่า พระเจ้าตากเป็นพระราชบิดาของพระองค์โดยไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงราชวงศ์แต่ประการใด

บรรณานุกรม

ปราชินทร์ เครือทอง. (2557). **พระเจ้าตากเบื้องต้น**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มติชน.

ปราชินทร์ เครือทอง. (2555). **ปริศนาพระเจ้าตาก**. กรุงเทพฯ: มติชน.

วิจิตรวาทการ, พลตรี หลวง. (2544). **รวมเรื่องสั้นใครมาพระเจ้ากรุงธน**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

วิบูล วิจิตรวาทการ. (2545). **แผ่นดินพระเจ้าตาก**. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์. (2551). **ใครมาพระเจ้าตากสิน?** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

สุทัตสา อ่อนค้อม. (2550) **ความหลงในสงสาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.

ทิพยจักร. ญาณพระอรียะ. (2555). **ไขปริศนาพระเจ้าตาก**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: กรีน-ปัญญาญาณ.

ฐานข้อมูลท้องถิ่น จังหวัดกำแพงเพชร-ตาก

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สุภา ศิริमानนท์. (2553). **ผู้อยู่เหนือเงื่อนไข.** (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: กรีน-ปัญญาญาณ.

วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2559). **หมิงสี่ลู่-ชิงสี่ลู่ : บันทึกเรื่องจริงแห่งราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ตอน ว่าด้วยสยามข.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา.

เตโชไชยการ. (2556). **ญาณบารมีหลวงปู่โต รู้ความจริงจากหลวงปู่โต...ใครทรยศพระเจ้าตากสิน.** กรุงเทพฯ: ปราชญ์.

น.นกยูง. (2555). **มหाराช 2 แผ่นดิน.** นนทบุรี: กรีน-ปัญญาญาณ.

ว.วรรณพงษ์, ภมรพล ปรีเชษฐ์. (2558). **พระเจ้าตากสินยังไม่ตาย?** กรุงเทพฯ: คลังสมอง.

ลาลูแบร์, มงซิเออร์ เดอ. (2559). **จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักรสยาม.** นนทบุรี: ศรีปัญญา.

แซรแวงส, นิโกลาส์. (2550). **ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: ศรีปัญญา.

ปราชญ์ ตรีทอง. (2553). **ข้าแหละแผนยึดกรุงธนบุรี.** กรุงเทพฯ: มติชน.

คำสำคัญ : สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี, พระเจ้าตาก, หนีสิน

ที่มา :

<https://www.facebook.com/HistoryKrungsriAyutthaya/photos/a.848161005257838/7848150305258838/>

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2022-08-03

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=2133&code_db=610001&code_type=TK001